

MATELIJAT

YLEISTÄ MATELIJOISTA

Matelijoiden luokkaan kuuluu yli 6500 lajia eli niitä on moninkertaisesti nisäkäslajeihin verrattuna. Matelijoita elää luonnossa hyvin erilaisissa ympäristöissä, kuivista aavikoista sademetsiin, tropiikista lähes arktisille alueille ja maanpinnan ylä- ja alapuolella. Ne ovat useissa ekosysteemeissä elintärkeässä osassa ja kuten monet muutkin eläinlajit, ovat uhattuina ihmisen toiminnan johdosta.

Matelijat ovat vaihtolämpöisiä ja ne säätelevät ruumiinlämpöään ympäristön lämmön avulla. Kaikilla matelijalajeilla on oma optimaalinen ruumiinlämpönsä, jonka alueella ruuansulatus ja immuunipuolustus toimii parhaiten. Optimilämpö vaihtelee sekä lajeittain että vuorokauden- ja vuodenajan mukaan, mutta useimmilla lajeilla se on 22-27 °C välillä. Liian tasainen ympäristön lämpötila voi olla matelijoille myös stressaavaa.

Tärkeää matelijoiden oikeassa hoidossa

- Puhdas vesi
- UV-valaistus
- Oikea lämpötila
- Oikea ravinto
- Lämpöpisteet tai -matot

Valaistus

Kun valaistusta suunnitellaan, tulee ottaa huomioon kyseisen lajin ominaispiirteet, mm. onko laji peto vai saalis, yö- vai päiväaktiivinen ja millaisiin vuodenajan vaihteluihin se on tottunut. 24 tuntia päivässä oleva valaistus on useimmille lajeille stressaava tilanne, joka voi johtaa sairastumiseen.

Matelijat tarvitsevat ympäristöönsä UV-valoa. UV-valon avulla matelijoiden ihosta kehittyy D-vitamiinia, joka auttaa kalsiumin imeytymistä suolistosta. Eri lajien UV-valon määrän tarve vaihtelee jonkin verran, mutta suosittelemme käyttämään UV-lähdettä kaikille matelijoille, mikäli ei ole jotakin painavaa syytä olla käyttämättä.

Lämpötila

Matelijoille on erittäin tärkeää, että ne saavat itse päättää omasta lämpötilastaan jatkuvasti. Tämä tarkoittaa, että terraariossa tulee olla koko ajan tarjolla sekä viileä että kuuma alue, joiden välillä eläin voi liikkua vapaasti. Lämmin alue, ns. hot spot, on paikka jossa eläin voi paistatella päivää ja lämmitellä ja muualla se voi käydä viilentymässä. Yöaikaan lämpötilan tulisi laskea molemmilla alueilla muutaman asteen verran, ja vaihtelun tulisi olla ko. lajille luonnonmukaista. Terraarion lämpötilaa seurattaessa tulee mitata sekä kuuman että viileiden alueiden lämpöä.

Ruokavalio

Eläimen ravintotarve muuttuu jatkuvasti aktiivisuuden ja elämänvaiheen mukaan (kasvu, lisääntyminen ja pariutumiskäyttäytyminen, sairastuminen yms.). Osa lajeista saattaa muuttaa koko ruokavalionsa iän mukana, esim. leguaani aloittaa sekasyönä ja vaihtaa vanhemmiten puhtaaksi kasvinsyöjäksi. Ruokintaa suunniteltaessa onkin tärkeää ottaa huomioon kunkin eläimen ja eläinlajin yksilölliset tarpeet, jotta saadaan tarjottua sopivaa ja korkealaatuista ruokaa eläimen terveyden ylläpitämiseksi.

Kosteus

Kosteuden tarve on myöskin huomattavan lajikohtaista. Kosteusmittari on terraariossa tärkeä varuste ja sen avulla seurataan, että ilmankosteus on jatkuvasti lajille sopivissa rajoissa. Useimmat lajit hyötyvät säännöllisestä kylvettämisestä.

KÄÄRMEET

Harvat matelijat herättävät yhtä paljon tunteita (sekä positiivisia että negatiivisia) kuin käärmeet. Maailmassa n. 2500 käärme-lajia, joista pääasiallisesti lemmikkeinä pidetään kahden heimon edustajia, tarhakäärmeitä (colubridae) ja boakäärmeitä (boidae). Eri käärmelajeilla on omat mieltymyksensä ja vaatimuksensa valon, lämpötilan, ruoan, ilmankosteuden ja ympäristön suhteen. Tämän takia, kun käärme otetaan lemmikiksi, on tärkeää, että laji tunnistetaan oikein, jotta sille voidaan taata sopivat elinolosuhteet sekä pitkä ja terve elämä.

Käärmeet ovat petoeläimiä, jotka käyttävät ruoakseen kokonaisia eläimiä, karvoineen kaikkineen. Ravinnontarve vaihtelee huomattavasti sekä eläimen elinympäristön että saatavilla olevien saaliseläinten mukaan. Useilla lajeilla on yläleuassa saaliin paikantamiseen tarkoitetut erityiset lämpöä aistivat elimet, jotka havaitsevat jopa 0.001 °C asteen lämpötilan muutoksia. Herkkyys saaliin lämpötilalle aiheuttaa joskus vaikeuksia kun lemmikkikäärmeille yritetään syöttää ruokaa, joka on ollut pakastettuna.

Terraario

Pohjamateriaalina tulee käyttää ainesta, joka on sekä hygieenistä että helposti vaihdettavaa, esim. sanomalehtiä tai kuivaa paperia. Hiekka ja kivet voivat aiheuttaa ongelmia, mikäli käärme syö niitä ja ne jumiutuvat ruuansulatuskanavaan. Hake ja kuorikkeet voivat tarttua ruokaeläimiin ja joutua suolistoon, missä niistä aiheutuu ongelmia. Häkissä tulee olla paikka, johon käärme mahtuu piiloutumaan. Tämä on tärkeää esim. kuningaspythonille (Python regius), joka on pääasiassa yöaktiivinen käärme.

Lajista riippuva, oikea ympäristön lämpötila on käärmeille elinehto. Sopivan peruslämpötilan lisäksi käärmeellä tulee olla käytössä yksi tai useampi lämpöpiste, joiden lämpötila on muuta ympäristöä korkeampi. Tällöin eläin voi paikkaa vaihtelemalla säädellä ruumiinlämpöään tilanteeseen sopivaksi (nukkuminen, ruokailu, sairaus, lisääntyminen, jne). Kaikki käärmeet eivät välttämättä tarvitse UV-valoa, koska ne saavat tarvitsemansa D-vitamiinin saaliseläimistä. Koska valolla ei kuitenkaan tiedetä olevan mitään haittavaikutuksia ja siitä saatava hyöty on useimille lajeille merkittävä, suositellaan UV-valoa käytettäväksi kaikille käärmeille lajista riippumatta.

Kaikki käärmeet ovat erinomaisia pakenemaan terraarioista ja pääsevät helposti luikertelemaan ulos aukoista, jotka näyttävät niille aivan liian pieniltä. Tämän takia kaikki terraariot tulee varustaa lukolla ja niiden tulee olla pakovarmoja. Erityistä huomiota tulee kiinnittää myrkyllisiin lajeihin, eikä niiden pitämistä suositella kuin erityisen perehtyneille, jo kokeneille käärmeharrastajille.

Ruoka

Samoin kuin ympäristövaatimukset, myös ruuaksi sopivat saaliseläimet riippuvat käärmeen lajista. Esimerkiksi kuningaspytonit ovat yöeläimiä, jotka syövät pimeällä ja mieluummin jossakin rajoitetussa, ahtaassa paikassa, jossa ne voivat tuntea luolan seinämät kehoaan vasten ja voivat tuntea olonsa turvaliseksi. Ne syövät luonnossa pääasiassa afrikkalaisia pienjyrsijöitä ja lemmikkinä niille syötetään esim. hiiriä ja rottia. Toisinaan niille ei tahdo kelvata tarjottu saaliseläin, jolloin esim. tutumman ruokaeläimen hierominen aiotun saaliin pintaan hajun tarttumiseksi voi parantaa saaliin hyväksymistä. Saaliin värillä on myös merkitystä, useimmat luonnossa saalistettavat jyrsijät ovat ruskeita kun taas lemmikeille syötetään usein albiinohiiriä- ja rottia, joita kaikki käärmeet eivät tahdo tunnustaa ruuaksi. Toisinaan ruokahalua parantaa myös jos käärmeen poistaa hetkeksi terraariosta, laittaa saaliin terraarioon ja palauttaa käärmeen sen jälkeen takaisin.

Koska käärmeet syövät muita eläimiä, ruuan laatuun vaikuttaa ratkaisevasti saaliseläinten kunto ja ruokinta ennen niiden lopestusta. Mikäli aiot kasvattaa ruokaeläimet itse, tulee niiden olla mahdollisimman hyvissä olosuhteissa ja täysipainoisella ravinnolla. Elävänä saaliseläimiä ei saa koskaan tarjota käärmeelle, paitsi että tämä on kiellettyä eläinsuojelulain perusteella, on myös olemassa todellinen riski sille, että saalis puree, raapii tai muuten vahingoittaa käärmettä vakavasti.

Loiset

Käärmeille on syytä tehdä säännöllinen ulostetutkimus loistartuntojen tutkimiseksi, samoin kuin tarkistaa niiden iho punkkien varalta. Loisinfektiot kehittyvät hiljalleen pitkienkin aikojen kuluessa, joten vakavien oireiden välttämiseksi on parempi, jos eläimet hoidetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Sairaudet

Useimmat matelijoiden terveysongelmat liittyvät puutteisiin joko ruokinnassa tai pito-olosuhteissa verrattuna kunkin lajin luontaiseen ympäristöön. Onkin oleellista, että matelijaharrastaja tutustuu oman lemmikkilajinsa vaatimuksiin ja yrittää järjestää optimaaliset olot eläimelleen. Sairastapauksien yhteydessä käydäänkin läpi yhdessä eläinlääkäriin kanssa eläimen pito ja ruokinta ja vasta tämän jälkeen suunnitellaan taudin hoito ja lääkitys. Joissain tapauksissa käärmeetkin voivat vaatia myös leikkaushoitoa tai muuta tehohoitoa eläinlääkäriässä.

Sairauden merkkejä

- Oksentelu
- Anoreksia (ei syö)
- Ongelmat nahanluonnissa
- Ihon haavat
- Hengitysvaikeudet

IGUAANI (IGUANIDAE)

Iguaanit ovat kotoisin Meksikon ja Etelä-Amerikan keskiosista. Ne ovat helposti tunnistettavia eläimiä joilla on pitkä, hoikka vartalo, litteät kyljet, muuta vartaloa pidempi häntä, suuri ”helтта” leuan alla ja voimakkaat jalat.

Iguaanit tarvitsevat suuren tilan jossa ne voivat kiipeillä, uida ja liikkua runsaasti. Ne viihtyvät kosteassa ilmastossa ja niiden terraariota tuleekin suihkutella säännöllisesti. Lämpötilan tulee vaihdella päivän 25–30 asteesta yön 20–24 asteeseen. Käytössä tulee olla myös ”kuuma piste” lämmittelyyn ja paistatteluun, samoin kuin piilopaikka lymyilyyn.

Nuoret iguaanit syövät hyönteisiä, mutta aikuiset yksilöt ovat puhtaasti kasvissyöjiä, jotka tarvitsevat ravinnokseen hedelmiä, vihanneksia, lehtiä jne. Alennuksessa olevat, ylikypsät hedelmät ovat niille suurta herkkua. Ruoka tulee pilkkoa pieneksi ja sekoittaa hyvin, ettei lisko pysty poimimaan ruuan seasta vain parhaiten maistuvia paloja, mikä johtaa usein ravinnepuutoksiin ja vatsaongelmiin. Ennen tarjoamista kaikki ruoka tulee myös pestä vedellä, koska melko monet hedelmät ja kasvikset on käsitelty myyntiä varten erilaisilla kemikaaleilla.

Iguaanit voivat kesyyntyä, mutta tutustumisvaiheessa täytyy muistaa olla varovainen, iguaanin hännästä saattaa saada kovia iskuja. Iguaanin kesyttäminen on pitkä ja kärsivällisyyttä vaativa prosessi ja tuntiessaan itsensä epävarmaksi tai uhatuksi iguaani voi olla aggressiivinen ja hyvin haluton minkäänlaiseen yhteistyöhön.

Iguaanit voidaan sijoittaa yhteen kilpikonien tai muiden suurten liskojen kanssa. Eri sukupuolen yksilöitä voidaan pitää yhdessä, mutta kahta urosta ei tule laittaa samaan tilaan.

Kaikki matelijat voivat kantaa salmonellaa täysin oireettomasti. Tämän vuoksi aina kun iguaania on käsitelty, on syytä pestä

kädet. Samoin kaikki ulosteet ja muut mahdolliset eritteet tulee puhdistaa pinnoilta pois ja pinnat desinfioida pesun jälkeen.

Perustietoja

Elinikä: 20 vuoteen asti (Cyclura jopa 40 v)

Munia: 10–70

Kuoriutuminen: 75–90 vrk

Sukukypsyys: 2–8 v

Sairauden merkkejä:

- Ei syö
- Makoilee päiväsaikaan häkin pohjalla
- Patit tai kohoumat iholla
- Rypyyinen nahka
- Suuri, pullea vatsa, vaikka eläin ei ole syönyt

Eläimen kasvaessa on tärkeää, että sille tehdään huolellinen terveystarkastus kasvuhäiriöiden ja muiden ’lastentautien’ havaitsemiseksi ja hoitamiseksi mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Linkit

www.arav.org

www.herpetomania.fi

www.anapsid.org/iguana

www.baskingspot.com/iguanas

PARTA-AGAMA (POGONA VITTICEPS)

Parta-agamat ovat kotoisin Australiasta ja Tasmaniasta ja niitä on n. 25 eri lajia. Niiden pituus vaihtelee 20 ja 50 cm:n välillä. Ne ovat litteitä kuten iguaanit ja tunnusomainen parta suurikokoisen pään alla koostuu kaulan ihosta, johon on kasvanut piikkejä. Parta aukeaa ja levittyy lihasten avulla, jolloin lisko näyttää saalistajan silmään paljon isommalta ja pelottavammalta. Myös molemmissa kyljissä kasvaa piikkejä. Agamilla on rajallinen kyky vaihtaa väriä (vaaleasta tummaan), ne ovat päiväaktiivisia ja ne viihtyvät pääasiassa maanpinnan tasossa. Paetessaan ne voivat juosta pelkillä takajaloilla.

Päivälämpötila tulisi olla 25–35 °C (kuumassa pisteessä) ja yöaikaan selvästi vähemmän. Mahdollisuuksien mukaan niille tulisi järjestää loppukesästä kaksi kuukautta, jolloin lämpötila on jatkuvasti alhainen (n. 15 °C).

Agamat pitävät eniten hyönteisistä, mutta syövät kaikenlaisia kasveja, hyönteisiä ja tilaisuuden tullen myös pieniä jyrsijöitä.

Parta-agama on opportunistinen kaikkiruokainen liskolaji.

Parta-agamat ovat hauskoja, seurallisia ja helppohoitoisia matelijoita, jotka sopivat erittäin hyvin aloittelijoillekin ensimmäiseksi liskoksi.

Linkit

www.anapsid.org/bearded.html

www.kingsnake.com/gladescs/bearded/

KAMELEONTIT (CHAMAELEONIDAE/ CHAMELEONTIDAE)

Kameleontit ovat kotoisin Afrikasta ja Madagaskarilta ja niitä on n. 80 eri lajia, joista jokaisella on omat vaatimuksensa olosuhteiden sekä ruoan suhteen. Kameleonteilla on useita vain niillä esiintyviä, luonteenomaisia ominaisuuksia, joiden takia ne aikaisemmin luokiteltiin omaksi lahkokseen Rhiptoglossa, joka kirjaimellisesti tarkoittaa 'matomainen kieli'.

Erityisominaisuuksia

- Suuret silmät, jotka liikkuvat toisistaan riippumatta ja hyvin laaja näkökenttä
- Silmäluomien aukko pystysuora ja melko pieni
- Jaloissa tarttumakynnet
- Kieli tulee suusta pitkälle ulos saaliin nappaamiseksi
- Väri vaihtuu fyysisen ja henkisen tilan ja eri tilanteiden mukaan, lisäksi väri vaihteluiden avulla eläin naamioituu

Kameleontit elävät puissa ja liikkuvat maassa vain lähinnä kumpania etsiessään. Pituus voi vaihdella 10 ja 60 cm:n välillä ja eri lajeilla on monenlaisia piikkejä, sarvia ja ulokkeita päässä tai vartalossa. Terraariossa niillä on oltava oksia ja kasveja, joissa voi kiipeillä. Lämpötilan tulee olla 24–28 °C päivällä (lajista riippuen) ja yöaikaan hieman alhaisempi. Kameleontteja ei tarvitse opettaa juomaan kupista, vaan terraariota voi suihkuttaa säännöllisesti sumutinpullolla tai vettä voi antaa suoraan suuhun pari kertaa viikossa (nuorille yksilöille päivittäin). Kameleontit syövät hyönteisiä, mutta pienet eläimet tai etanat käyvät myös. Vaihteleva ruokavalio on kameleonteille yhtä tärkeä kuin muille matelijoille ja nisäkkäillekin.

Sairauden merkkejä

- Kuopalla olevat, suljetut silmät
- Väri vaihtokyky huononee

